

Pääkirjoitus

Feminististä sosiologiaa

Riikka Homanen ja Marianne Mäkelin

Vuoden 2018 Itä-Suomen Yliopistossa järjestettävien Sosiologipäivien teemana on *kiertokulkuja*: se miten kaikki kiertää, toistuu ja palaa. Kiertokulku on oiva ja tutkimuksellisesti muodikas tapa tarkastella yhteiseloa ja -kuntaa. Teimme pienen katsannon itse Sosiologia-lehteen käyttäen kiertokulun teemaa ajattelumme apuvälineenä. Lehden 54 vuosikerran pääkirjoituksissa useasti toistuva aihe on sosiologian ja lehden valta, osallisuus ja tehtävä yhteiskunnassa – lehden vuoden 1964 ihka ensimmäinen, ja usein sitä seuranneissa pääkirjoituksissa siteerattu, Antti Eskolan pääkirjoitus mukaan luettuna. Vuoden 2002 ensimmäisessä numerossa päätoimittaja Merja Kinnunen luonnehtii Sosiologia-lehden yhdeksi erityiseksi tehtäväksi ”pitää yllä kriittistä keskustelua siitä yhteiskunnasta, jota sosiologinen tutkimus käsittelee”.

Yksi tieteenhistoriallisesti merkittävä kriittisen keskustelun ylläpitäjä on akateeminen feminismi, jonka tuottama kriittinen tutkimus ja teoria eivät redusoidu vain sukupuoleen tai naiseen. Feministinen teoria ei toki unohda historiallista paikkaansa ja intressiään suhteessa feministisiin ja naisliikkeisiin tai sukupuolittuneen vallan kyseenalaistamiseen, mutta sen työskäkaa ovat

muun muassa myös rodullisten, etnisten, seksuaalisten, luokkasidonnaisten ja ei-inhimillisten toissijaisuuksien ja järjestysten purkaminen sekä uudenlaisten poliittisesti hyväksyttävien todellisuuksien hahmottaminen. Feministinen sosiologia on yksi Sosiologia-lehden paluumuuttajista. Lehdessä on julkaistu monia erinomaisia feministisiä tekstejä, ja toimituksen kokoonpanon sykleihin kuuluu se, että päätoimittajiksi, toimitussihiteereiksi ja toimituskunnan jäseniksi valikoituu ajoittain feministisiä sosiologeja.

Ensimmäiseen versioon tätä pääkirjoitusta listasimme feministisinä sosiologeina pitämiämme toimituksen ja toimituskunnan nykyisiä ja menneitä jäseniä. Kysymättä lupaa se alkoi kuitenkin tuntua jotenkin riskialttiilta. Miksi? Miksi sosiologin nimeäminen feministiksi tuntuu omavaltaisen asiattomalta puuhalta? ”En yleensä esittäydy feministinä valtavirtasosiologien keskuudessa. Se tulkitaan provokaatioksi”, kertoi eräs sosiologi tammikuussa 2018 Svenska social- och kommunalhögskolanissa Elina Oinaan ja Sue Scottin järjestämässä täpötäydessä työpajassa feministisestä sosiologiasta Suomessa. Feministisen sosiologian tila on monella tapaa hyvä: tekijöitä on paljon, he

tekevät ansioitunutta tutkimusta ja teoriaa sekä mentoroivat uusia sukupolvia feministisiä sosiologeja. Silti, kuten Elina Oinas työpajakutsussaan kirjoitti, pettymyksen ja marginaalisuuden kokemukset istuvat tiukassa.

Feministisosiologit ovat tehneet myös Sosiologia-lehteä ahkerasti vuosikymmenten ajan. Tällä toimituskaudella pyrimme tuomaan tätä työtä näkyvämmäksi ja kuulutamme feministisen sosiologian vahvemman arvostuksen ja tasaveroisen institutionaalisen aseman perään. Feministinen sosiologia tuo niin historiallisesti kuin nykyhetkessä sosiologian opetukseen, tutkimukseen ja teorianmuodostukseen arvokkaan kontribuution.

Sosiologian ja feministisen tutkimuksen historiat ovat olleet rinnakkaisia, ristiriitaisia ja toisiinsa – strategisestikin – kietoutuvia. Kirsti Lempiäinen on kuvannut väitöskirjassaan *Sosiologian sukupuoli* (2003, Vastapaino), miten feministisestä teoriasta pitkälle peräisin oleva jäsenyys sukupuolesta sosiaalisena mahdollisti sukupuolen teoretisoinnin ja reflektoinnin valtasuhteena sosiologisessa ajattelussa. Tämä avasi sosiologiset silmät sille, miten sukupuoli on yhteiskuntaa keskeisellä tavalla rakenteistava asia ja miten yhteiskunnat toimivat monella tapaa sukupuolittavasti. Feministinen ja sosiologinen tutkimus ja teoria toimivat parhaimmillaan dialogisesti tietoa tuottaen, empiirisiä olettamuksia kyseenalaistaen ja käsitteitä arvioiden. Sellaisessa yhteisesti tuotetussa tiedossa feministinen teoria ei sijoitu marginaaleihin, esimerkkeihin tai alaviitteisiin vaan ytimeen ja perustaan. Feminismi tai feministinen sosiologia ei ole partikularistinen näkökulma tai vastakulttuuri, vaan se pitää yllä kriittistä keskustelua yhteiskunnasta ja tuottaa kriittistä sosiaaliteoriaa, jonka yhtenä tärkeänä tehtävänä on – lainataksemme Nancy Fraserin teoksessaan *Fortunes of Feminism* (2013, Verso) esittämää Marx-tulkintaa – ”auttaa aikakauden kamppailuja ja toiveita tulemaan tietoiseksi it-

sestään ja ymmärtämään omia pyrkimyksiään” (käännösavusta kiitos Lauri Lahikaiselle).

Feministiselle sosiologialle ajankohtaisia aikakautemme kamppailuja suomalaisessa yhteiskunnassa riittää aina #metoo-kampanjasta (internetin) vihapuhetta rohkeasti esiin nostaviin ja purkaviin projekteihin. Sille, minkälaisia suuntia näistä aiheista käytävät, kiihkeitäkin sävyjä saavat ja sukupuoleen moninaisesti kiinnittyvät, keskustelut ottavat, on feministisellä sosiologialla paljon annettavaa. Se on juuri sellaista kriittisen keskustelun ylläpitämistä siitä yhteiskunnasta, jota sosiologinen tutkimus käsittelee, minkä perään tämän pääkirjoituksen alussa siteerattu Merja Kinnunen kuulutti.

* * *

Sosiologia-lehti jatkaa toimituskaudella 2018–2019 yleissosiologisena lehtenä, joka ei rajaudu mihinkään tiettyihin tutkimuksen perinteisiin, koulukuntiin, teorioihin, menetelmiin tai politiikkoihin. Käsillä olevassa numerossa julkaistut artikkelit ovat hyvä otos sosiologisen tutkimuksen suomalaisesta variaatiosta. Kaksi artikkelista käsittelee nuorisoa ja nuoruutta, mutta moninaisesti eri tavoin. Anni Rytiojan ja Kirsi Pauliina Kallion artikkelissa tarkastellaan lapsille ja nuorille suunnattujen kyselylomakkeiden ja nuorten avoimien esseevastausten rakentamaa kuvaa nuorten poliittisesta kiinnittymisestä yhteiskuntaan. Hanna Laitisen artikkeli sen sijaan avaa tutkimusta, jossa ollaan kiinnostuttu siitä, miten valtakunnalliset nuorisojärjestöt legitimoivat olemassa oloaan ja toimintaansa erilaisille yleisöille. Yhteistä artikkeleille on tulos institutionaalisesta käsityksestä nuorison kansalaistoiminnasta: Rytiojan ja Kallion artikkelissa aikuisten maailman institutionaalinen käsitys demokraattisesta osallistumisesta dominoi niin lomakkeiden merkitysmaailmaa kuin nuorten omia käsityksiäkin. Laitisen artikkelissa osallistumisen mahdollistaminen nousee

esiin eräänä tärkeänä argumenttina, kun järjestöt legitimoivat toimintaansa.

Kummassakin artikkelissa on muitakin kiintoisia tuloksia ja lopputulemia. Rytiojan ja Kallion Engin F. Isinin kansalaisuuden teoriaan nojaava analyysi erittelee muodolliselle kansalaistoiminnalle vaihtoehtoisia poliittisen osallistumisen muotoja, arjen politiikkoja, joille he kuuluttavat lisää tilaa niin osallistumista kartoittavissa kyselyissä kuin laajemmin nuorisopolitiikassakin. Laitinen kääntää katseensa nuorisotyön kentän toiminnan moraaliseen oikeutukseen, rooliin erityisryhmien saavuttajana ja erityisen tehokkaana toimijana. Johtopäätöksensä hän esittää, että järjestöjen legitimoinnissa näin yhdistyy nykyään julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin oikeuttamisen piirteitä.

Numeron kolmannessa artikkelissa tarkastellaan asunnottomille tarjottuja palveluja, tarkemmin ottaen asumispalveluja, jotka perustuvat asunto ensin -periaatteelle. Vaula Tuomaala osoittaa asumisyksikköjen asukkaiden ja henkilökunnan haastattelujen perusteella, miten asumispalvelujen asukastoimijuus määrittyy eräänlaiseksi puutteelliseksi toimijuudeksi. Valinnanvapaus, jonka periaatteelle koko malli rakentuu, on ehdollista ja rajattua. Valinnanvapauden painotus voi myös piilottaa instituutioiden ja rakenteiden toimintaa rajaavan roolin. Näin vääranlaiset valinnat voivat näyttäytyä vain puhtaasti asunnottoman omana syynä.

Tomi Oinaan artikkeli käsittelee puolestaan sosiaalisen pääoman yhteyttä yksilötason tulokehitykseen Suomessa ennen 1990-luvun lamaa, laman aikana ja sen jälkeen. Oinaan tutkimuksen aineistona ovat Tilastokeskuksen vuoden 1986 elinolututkimus ja siihen liitetty rekisteriseuranta-aineisto vuosilta 1987–1997. Tutkimukseen on eroteltu toisistaan ns. sitovan ja silloittavan sosiaalisen pääoman muodot ja mittarit, joista en-

simmäinen viittaa yksilön mahdollisuuteen saada verkostoistaan arkeensa apua, ja jälkimmäinen viittaa yhdistysjäsenyyksien monipuolisuuteen. Lineaariseen kasvukäyrämalliin perustuva analyysi osoittaa, että erityisesti silloittava sosiaalinen pääoma on yhteydessä palkkatulojen positiiviseen kehitykseen koko seurantajaksolla.

* * *

Sosiologia-lehden toimitus siirtyi vuodenvaihteessa Tampereelta Helsinkiin. Haluamme sydämellisesti kiittää edeltäjäimme Olli Pyyhtistä ja Outi Koskista lehden mainiosta hoidosta toimituskautena 2016–2017! Olli ja Outi ovat tehneet lehteä tinkimättömästi ja sellaisella pieteetillä, ettei lehteä olisi juuri paremmassa kunnossa meille voinut jättää. Kautemme alkaa vailla suurempia muutoksia. Vain kannen ulkoasu joutuu pieneen remonttiin, kun palautamme ykkösnumeron kannen vanhaksi tutuksi vihreäksi harmaan sijaan. Vihreä palaa!

Lehden toimituskunnan kokoonpanossa tapahtui vuodenvaihteessa muutoksia. Toimituskunnan jättivät Marja Alastalo (Itä-Suomen yliopisto), Leena Koski (Itä-Suomen yliopisto) ja Seija Tuulentie (Luonnonvarakeskus). Johtosäännön mukaan päätoimittajan vaihtuessa toimituskuntaan haetaan uusia jäseniä avoimella haulilla. Tällä kertaa Westermarck-seuran johtokunta sekä lehden entinen ja nykyinen päätoimittaja valitsivat hakemusten perusteella toimituskuntaan Mikko Jauhon (Helsingin Yliopisto), Antti Kouvon (Itä-Suomen yliopisto) ja Mari Käyhkön (Itä-Suomen Yliopisto). Haluamme kiittää Marjaa, Leenaa ja Seijaa vuosien hienosta työstä lehden hyväksi ja toivottaa Mikon, Antin ja Marin sydämellisesti tervetulleiksi toimituskuntaan!